

DEZBATEREA : CERCETĂRI DE SOCIOLOGIE A NECROPOLELOR ȘI DE IDEOLOGIE FUNERARĂ

Între 13—14 iunie 1988, la Institutul de Arheologie din București, a avut loc dezbaterea științifică cu tema: *Cercetări de sociologie a necropolelor și de ideologie funerară*. Manifestarea a fost organizată de secția greco-romană a Institutului cu participarea unor colegi de la secțiile de preistorie și de arheologie medievală, cărora li s-au adăugat invitați de la Facultatea de istorie-filosofie a Universității din București, de la unele muzee din țară, precum și de la Laboratorul de cercetări antropologice al Institutului de biologie „Victor Babeș” din București.

Tema propusă fiind pentru prima oară supusă unei discuții științifice mai largi în țara noastră, scopul dezbaterii a fost în primul rând de a pune în evidență stadiul cercetărilor privind comportamentele funerare. În același timp s-a căutat să se ajungă și la definirea unei metodologii cât mai adecvate studiului complex și dificil al obiceiurilor mortuare, metodologie care să permită mai ales o *lectură socială* a necropolelor și a obiceiurilor de înmormintare. În acest sens, cele 12 comunicări inserate în program au prezentat diferite aspecte ale acestor probleme, începând cu epoca neolitică și terminând cu sec. VIII e.n., asigurându-se în acest fel un cadru variat și larg de discuție.

Dezbaterea a fost deschisă de dr. Constantin Preda, directorul Institutului de Arheologie, care a subliniat noutatea și interesul temei, precum și cadrul larg al participării. În cuvântul introductiv, dr. Petre Alexandrescu, șeful secției greco-romane, a arătat că tema a fost aleasă pentru a răspunde unor probleme ce s-au conturat pe parcursul însuși al cercetărilor, în special al celor din ultimii ani. Ideea dezbaterii se conturase astfel încă de la cea din 1987, consacrată discutării structurilor sociale, când discuțiile s-au cantonat în bună măsură și asupra practicilor funerare. În același timp, participarea largă, fără un cadru cronologic delimitat, a fost gândită spre a oferi o perspectivă cât mai cuprinzătoare asupra ceremoniei funerare, așa cum este ea surprinsă pe cale strict arheologică sau oglindită în texte, contribuțiile introduse în program fiind totodată și expresia preocupărilor mai vechi ale unora dintre participanți.

Seria comunicărilor a fost deschisă de dr. Eugen Comșa cu o contribuție intitulată *Un obicei funerar al purtătorilor culturii Boian*. A fost înfățișat, pe baza unei bune documentări arheologice, obiceiul înmormintării copiilor în și lângă locuințele din cadrul așezărilor culturii Boian. Autorul a căutat și explicația acestui comportament de un interes cu totul aparte.

Au urmat apoi Monica Săndor (Timișoara) și Ion Chicideanu cu comunicarea intitulată *Observații asupra unor cimitire Periam-Pecica*. Prin analiza statistico-combinatorie a cimitirelor de la Mokrin, Szöreg, Beba Vecse, Pitvaros, Oszentiván, Battonya și Deszk A și F, au fost scoase în evidență trei categorii de înmormintări corespunzând la trei grupuri sociale distincte prin inventare. Analiza planimetrică a necropolelor le-a permis autorilor să schițeze structura radială a acestora, structură ce corespunde tipului de organizare clasică a comunităților respective. Fără a insista special asupra aspectelor de ordin cronologic, cei doi autori au arătat totuși că durata culturii Periam-Pecica, așa cum rezultă din analiza cimitirelor, nu depășește cu mult mijlocul epocii bronzului, infirmând datările propuse de alți cercetători.

Lector dr. Ligia Bărzu (Fac. de istorie-filosofie din București) a prezentat *Aspecte demografice și sociale în cimitirul nr. 4 de la Sărata Monteoru*, obiectiv de mare interes arheologic, care, cercetat cu mai multe decenii în urmă, rămăsese inedit. Deși prezentarea nu a beneficiat de ilustrație, totuși s-au pus în lumină o serie de aspecte aparte ale acestei necropole între care restringerea ariei de înmormintare, dispariția mormintelor de familie și a unor tipuri de amenajări funerare ca de pildă ringurile de piatră, ce au fost puse în legătură cu apariția fortificației așezării respective în cursul etapei M. IIa.

În referatul intitulat *Inventar funerar, depozit, dar. Studiu de relație*, Alexandru Avram și Ion Chicideanu au încercat să precizeze relația dintre depunerile votive și inventarele funerare în cursul primei epoci a fierului. Analiza textului homeric, făcând de A. Avram, a arătat că o serie de bunuri de preț — *κεκρήμιζ*, în textul homeric —, cu o circulație aparte, între personaje de elită, sint acumulate ca daruri în tezaur personale ale căror asemănări cu depozitele sint evidente. În același timp datele arheologice arată că între depozite și inventare funerare există o strinsă relație, adesea invers proporțională. Apare clar că, în lipsa înmormintărilor, în Hallstattul timpuriu depozitele de bronzuri înlocuiesc într-o anumită măsură inventarele mortuare, o discuție asupra sociologiei funerare urmindă a se face, pentru această vreme, asupra depunerilor votive.

Lector dr. Zoe Petre (Fac. de istorie-filosofie din București), în comunicarea *Probleme de interpretare istorică a monumentelor funerare grecești din sec. VIII—VI î.e.n.*, a luat în discuție

raportul dintre înhumație și incinerare, ca element de diferențiere internă, evoluția inventarelor de prestigiu, de la arme la simboluri de avuție funciară, mormintele în *pitthoi* de la Argos și formarea claselor sociale.

Într-o anume legătură cu aceleași probleme a fost și comunicarea dr. Petre Alexandrescu, cu titlul *Mormintele tumulare de la Histria*, în care autorul a reluat interpretarea cunoscutelor morminte tumulare XII, XVII, XIX și XX (*Histria*, 2, București, 1966, p. 145—159), apropiind elementele lor de ritual funerar de cele descrise de Homer, II. 107—254, referitoare la înmormintarea lui Patrocle, și de mormintele princiare geometrice tirzii și arhaice de la Salamina din Cipru. Se pune întrebarea dacă mormintele histriene nu aparțineau, mai degrabă decât aristocrației getice, celei de la Histria, pătrunsă de cultura și civilizația greacă orientală a metropolei sale Miletul, ea însăși cu o puternică structură gentilică-aristocratică. Din Arist., *Pol.*, V, 6, 1305 b 1—12, știm că Histria avea în epoca arhaică o structură social-politică similară celei milesiene. Mormintele cu sacrificii de oameni și cai ar putea fi atribuite membrilor aristocrației histriene.

Inmormintări regale la macedonenii, comunicarea prezentată de către asistent Vlad Nistor (Fac. de istorie—filosofie în București) s-a referit la mormintul regal de la Vergina, atribuit lui Filip II. Autorul a făcut o descriere în detaliu, cu numeroase interpretări interesante asupra construcției mormintului, inventarului și ritualului.

Dr. Alexandru Vulpe, cu o contribuție intitulată *Morminte princiare la Popești*, a reluat o discuție mai veche asupra unei categorii de înmormintări Latene de o importanță deosebită. Au fost făcute precizări privind ritualul și inventarele funerare și, plecând de aici, interpretări de ordin sociologic.

Alexandru Niculescu în referatul *Un stadiu al cercetărilor arheologice asupra structurilor sociale* a prezentat succint principalele idei și concluzii ale cărții lui H. Steuer *Frühgeschichtliche Sozialstruktur in Mitteleuropa*, Göttingen, 1982, referatul constituind o necesară bază teoretică de discuție.

Nicolae Mirițoiu (Laboratorul de cercetări antropologice) cu comunicarea *Considerații asupra necropolei de la Soporu de Cimpie în lumina cercetărilor antropologice* a încercat o analiză statistico-combinatorie și un studiu planimetric bazat pe datele antropologice. Acestea din urmă s-au dovedit de un real folos în discuția cimitirului de la Soporu, cimitir care mai fusese analizat și de alți cercetători, fiecare ajungând la încheieri diferite.

Virgil Nițulescu (Slobozia) cu comunicarea *Unele observații asupra cimitirului de la Band* a avut o sarcină oarecum ingrată. Necropola, cercelată la începutul secolului, a fost în mare parte jefuită din vechime, dar o corectă analiză statistico-combinatorie și un studiu planimetric la fel de corect i-au oferit autorului posibilitatea ca, în ciuda dificultăților, să poată stabili o împărțire a necropolei pe baza ritualului pus clar în evidență prin analiză.

Dr. Radu Harhoiu și Alexandru Niculescu au prezentat o etapă a cercetării în comunicarea *Comportament funerar în necropola de la Izvoru*. Pornind de la o documentație rezumată, deocamdată doar la catalogul descoperirilor, cei doi autori au reușit, în urma unei analize preliminare, să stabilească mai multe grupe de comportament funerar pe care apoi le-au identificat pe planul cimitirului printr-un minuțios studiu planimetric, aducând astfel date prețioase asupra unui monument arheologic de o importanță deosebită pentru arheologia sec. VIII e.n.

Discuțiile pe marginea comunicărilor prezentate, ca și intervențiile, între care s-au remarcat cele ale lui Vlad Zirra și Dan Slusanschi (Fac. de filologie din București), au prilejuit un amplu și viu schimb de opinii. S-a discutat în special asupra procedeele de analiză statistico-combinatorie, utilizate la studiul necropolelor Periam-Pecica și cele de la Band și Izvoru. Departele de a fi opuse cercetării tradiționale și neconstituind o „modă” grauită urmând a dispărea, noile procedee de analiză statistică ducând, de fapt, în chip firesc mai departe metodele tradiționale ale arheologiei, sînt astăzi imperios necesare. Necesitatea lor decurge atît din cantitatea mereu mai mare a informației arheologice ce nu mai poate fi stăpînită prin vechile mijloace de studiu, cit și prin demersul sociologic al cercetării moderne a comportamentelor funerare.

Atît prin contribuțiile prezentate cit și prin schimbul de opinii prilejuit de acestea, dezbaterile privind arheologia, sociologia și ideologia funerară organizată de secția greco-romană s-a dovedit o reală reușită.

Ion Chicideanu